

AZ ÖNVÉDELEM TÁRSADALMI SZÜKSÉGLETE A BIZTONSÁG MEGTEREMTÉSÉBEN

1. Bevezetés

A mások sérelmére megvalósított bűnelkövetés az emberi lét része volt az írásos dokumentáltság kezdete óta. A torzult emberi gondolkodás, az irigység, a hasznokért való nem megdolgozás, más megszerzett értékeinek elvétele, valamennyi társadalmi korban fellelhető. Az elkövetői kör, követi a kort, fejlesztve, finomítva az elkövetési módszereket, megkönnyítve a kivitelezést és megnehezítve a bűnfelderítést. Az elkövetők csiszolják a technikájukat, az közöttük gazdát cserél.

Mindezekért szerencsésnek tartom a sértetti kör megelőző felvilágosítását, tudatosítva, hogy a védekezés nem elégséges szintje, a nem megfelelő figyelem saját biztonságukra, könnyedén oda vezethet, hogy bármikor bűncselekmények sértettjeivé válhatnak. Az egyén védekezési lehetőségei egy igen terjedelmes műben nyerhetnének érthető kifejtést, azonban ez jelen írásnak nem lehet célja. Témakifejtésben egy tájékoztatást kívánok adni a rendőrségi lehetőségekről, az önkormányzat kötelező feladatairól és jogairól, alapvető fogalmak tartalmi megvilágítása mellett, annak érdekében, hogy nagyobb aktivitással viseljük biztonságunk érdekében. Az egyén passzivitása, saját védelmi kapacitásainak nem kihasználása többletlehetőséget ad az elkövetői körnek, és rohamos bűnözési számadatokat, mérhetetlen vagyoni károkat eredményezhet.

2. Bűnözés, bűnmegelőzés és a biztonság

Magyarországon a rendszerváltozás óta a bűnözés kritikus szintű emelkedése figyelhető meg, az elkövetői kör egyre erőszakosabb és gátlástalanabb. A bűncselekmények sokasága a lakosság vagyoni- és személyi biztonságát támadja, de a többséget nem meglepő módon a személyi vagyoni károsító bűncselekmények teszik ki. Hazánkban a vagyoni elleni bűncselekmények elszaporodottsága hatékony és összehangolt fellépést kíván meg, amelyben több tényező is nehézséget jelent. Témakifejtésben ezért erre a területre kívánom irányítani a figyelmet. Sajnálatosan az önvédelem¹³⁷ jelentőségét későn, esetenként a többszöri jogsértést követően sem képes helyén kezelni és felismerni a sértetti kör. Minimalizált anyagi ráfordítással alaptalanul várnak a biztonság terén maximális hatékonyságot. A konkrét védekezés elmulasztását állami intézkedés nem pótolhatja.

Könnyen megfigyelhető az az állampolgári, gazdálkodó szervezeti összességében tulajdonosi, sértetti magatartás, amely – tartózkodva az általánosítástól – hanyag eleganciával gondoskodik saját vagyoni biztonságáról. Az említett kör túlnyomórészt a rendőrségtől várja a biztonság megteremtését. Meglepődve tapasztalják, hogy a nyitva

---

¹³⁷ Jelen aspektusban megkülönböztetést kíván a címbeli önvédelem a jogos alaptörvénybeli védelemtől: „Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.” Vö. Magyarország Alaptörvénye V. cikk.

hagyott ajtón bemegy a tolvaj és egy besurranás alkalmával az ott lakók más helyiségekben tartózkodása esetén is, már az előszobában felpakolva, észrevétlenül magukhoz vett értékekkel anélkül képesek távozni, hogy bárki is látná, vagy feltartóztatná őket.

A biztonsági tényezőt rendszert alkotó és egymásra épülő elemek sora alkotja. Szükségszerűen feltételezi a kitűzött cél a pénzügyi eszközök rendelkezésre állását. Likviditási gondokkal legfeljebb szegmens orientált tűzoltási eredményességet vagyunk csupán felmutatni, de totális megoldást lokális helyett semmiképp.

Korlátok között a rendőrség a bűnüldözés és a megelőzés területén állandó prioritási döntések elé szorul. A fontossági sorrendet az elszaporodottság és az erőszakos jelleg határozza meg, kártékonyan rombolva a lakossági biztonságérzetet. Az eredményesség, a bűnözéssel szembeni hatékony fellépés kell, hogy feltételezze azt a mozgásteret a rendőrség irányába, amely követni képes a társadalmi struktúrát.

Nyugat-Európában jelentős eredmények figyelhetők meg a bűnmegelőzési stratégiához igazított cselekvési programokkal a közbiztonság javítása terén. A hazai rendszert az Európai Unió tagállamaira vonatkozó követelményeknek az ENSZ, valamint az Európa Tanács ajánlásainak megfelelően úgy kell átalakítani, hogy az integrálódjon a magyar társadalom védelmi mechanizmusába. A koncepciókészítéseknek lehetőséget ad a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény, amely kötelező feladatai közé sorolja a közbiztonság helyi feladatairól való gondoskodást. A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény III. fejezete a települési önkormányzatok és a rendőrség kapcsolatát határozza meg. Felhívja a figyelmet az önkormányzati és rendőri vezetők közbiztonsággal kapcsolatos közös feladataira. A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról szóló 115/2003. (X.28.) OGY határozat, pedig kimondja, hogy az önkormányzatok joga, egyben kötelessége a helyi közösségek életminőségének javítása érdekében a helyi bűnmegelőzési stratégia kialakítása és realizálása.

Mi a biztonság? Legáltalánosabban a biztonság egy háborítatlan, mindenféle támadó jellegű behatástól mentes állapot.¹³⁸ A közbiztonság a biztonság az egyik szelete csupán, amelyen a belső rendet, a közrend, valamint az élet- és vagyónbiztonság megvalósulását értjük.¹³⁹ A közbiztonság tehát egy állapot, amelyben az állam polgárainak nem kell veszélyekre számítaniuk, de ha azok mégis bekövetkeznének hathatós, azonnali, gyors segítségre számíthatnak. Ez az ideális állapot, össztársadalmi méretekben nem kivitelezhető. Mert nincs tökéletes biztonság, nincs garantált védelmi állapot, viszont célul tűzhető ki egy optimálisan elérhető biztonsági szint. A közbiztonság, vagyónbiztonság hasonló, mint az egészség, hogy tudjuk mit jelent annak a hiányát érezni kell.

A közbiztonság ugyanakkor rendszer is, a bűnözés visszaszorításában, ahol az állam és az egyén egyaránt felelősséggel tartozik, preventív össztársadalmi szükséglet kielégítéséért. A bűncselekmények megelőzéséhez egymásra épülő, összehangolt biztonsági intézkedések szükségesek. A lakosság szubjektív biztonságérzete elemző-értékelő munkát feltételez. A rendőrség szlogenéből levezethetően „szolgáltató”, mely szolgáltatás állampolgári oldalról külsőleg fürkésző tekintettel éles szemmel megítélte. A

¹³⁸ A biztonság egy sokrétű gyűjtő kategória, komplex jellegéből adódóan magában foglalja a beteg, gazdasági, informatikai, közlekedés stb. biztonságot is. Ken Booth szerint a biztonság az, amivé tesszük. Barry Buzan szerint pedig a biztonság a túlélés és a fennmaradás lehetősége a létet fenyegető veszélyekkel szemben. Vö. Hadmérnök 2010/1. sz.

¹³⁹ „...a közbiztonság mint jogi tárgy, védendő értékek összessége, amelynek azonban a rendészeti jog nem a sérthetlenségét kívánja biztosítani, hanem annak oltalmát államcélként határozza meg.” Vö: Finszter Géza: Közbiztonság és jogállam. DFK-Online. Budapest, 2009.

rendőrség által szervezett lakossági fórumok, fogadóórák elsődleges értékmérői lehetnek a szubjektív mérésének. A bűncselekmények számszerű növekedése bebizonyította, hogy csupán büntetőjogi eszközökkel a probléma nem kezelhető.

Beccaria nyomán „*A bűncselekményeket jobb megelőzni, mint büntetni.*”¹⁴⁰ A bűnmegelőzés mint (kriminálprevenció) fogalmilag a jövőben elkövetendő bűncselekmények elleni fellépést, azaz olyan hatások kifejtését jelenti, amelyek korlátozzák a bűnelkövetési okokat és gátolják a bűnözés feltételeit. A bűncselekmények elleni harcban felhasznált intézkedések összehangolt egysége, amely összehatásában redukálja az elkövetést lehetővé tevő okokat, feltételeket, elkövetési alkalmakat.

A bűnelkövetési okok csökkentésére irányuló általános prevenció az elsődleges. A bűnözést kiváltó, vagy az elkövetést segítő okokat kell tudni csökkenteni, szerencsés, ha a jogi szabályozás mentes az ellentmondásoktól, nem táptalaja a kijátszásnak, a joghézagok adta visszaéléseknek, egységes a normakövetés minden jogalkalmazó számára. A bűnelkövetési lehetőségek csökkentésénél megelőzési feladat, a bűnalkalmak számának redukálása, az egyes bűncselekmények minimalizálása. Az egyénről a speciális prevenció szól. A bűnmegelőzés ezen szintje a veszélyeztetett célcsoportokkal foglalkozik, azon személyekkel, akik objektív helyzetük, személyes tulajdonságaik révén fokozottan válhatnak áldozattá. Esetükben a megelőzés feladata a biztonsági tényezők növelése, az egyén biztonságra nevelése.

- Idős személyek esetén mérlegelendő, hogy más korban, más társadalmi berendezkedéshez igazodva szocializálódtak, amikor mást jelentett a vallás, a becsület, a bizalom. A háború okozta megpróbáltatások más lelki egyensúlyt hagyhattak hátra.
- Az idős személyek hiszékenyebbek, kiszolgáltatottabbak, könnyebben becsaphatók, megtéveszthetők.
- A bizalom egy részüknél furcsa relációt mutat, míg idegenek esetében alaptalanul táplálják, nagyobb mennyiségű készpénzt, ékszereket tartanak otthonaikban, mert a pénzintézetekben nem bíznak.

Az egyéni megelőzés, mint „speciális prevenció” azt az elemző és értékelő munkát feltételezi, amely során meg kell vizsgálni, hogy a sértetti kör megtesz-e mindent annak érdekében, hogy elkerüljék az áldozattá válást. Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy az egyén tevőlegességét állami beavatkozás nem képes hiánypótolni. Az állam „belső biztonságpolitikája” széleskörű igyekezete ellenére sem tudja teljesíteni polgárai biztonság iránt támasztott elvárásait. A belső biztonság fogalma a hatóságokba vetett bizalomból vezethető le. A rendőrség a biztonsági feladatok sokaságából egy specifikus szelet elfogyasztására hivatott. Itt jelenik meg a közbiztonság megteremtése, a konkretizált veszélyelhárítás, a jogilag védett érdekek védelme.

A közbiztonság, vagyonbiztonság garantálására, fenntartására a rendőrség önállóan saját erejéből és eszközrendszeréből egyetlen államban sem lehet képes, azonban jelentősen hozzájárulhat a békés együttélés megteremtéséhez, az igazságszolgáltatással hatékony együttműködéssel.

Alapszükséglet a bűnözéssel szembeni védelem, amelyet a rendőrség állampolgári együttműködéssel képes optimalizálni, felhasználva tényleges jogi lehetőségeit. A biztonság optimalizálásakor értékelni szükséges a lakosság szubjektív biztonsági

¹⁴⁰ Cesare Beccaria: A bűnökről és a büntetésekről. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 1998

szükségletét is. Odafigyelve, hogy irreális különbség ne alakulhasson ki a rendőrség teljesítőképessége és a lakosság elvárásai viszonylatában. Természetesen megemlíthendő a speciális prevenció másik oldala is, amely azok visszatartására, reszocializációjára koncentrál, akik adottságaik vagy környezetük részben determinatív hatására válnak bűnelkövetők.

A bűnmegelőzés módszerei sokrétűek, átszövik a megelőzés mindhárom dimenzióját. Elsősorban a bűnalkalmak korlátozása, a megfelelő védekezés alkalmazása, a tájékoztatás és propaganda, valamint a hatékony büntetőpolitika emelendő ki.

- A bűncselekmények elkövetését lehetővé tevő alkalmak csökkentése egy átfogó módszertan. Feltételezi a preventív jelenlétet frekvenciával és odafigyelve a bűnügyileg veszélyeztetett helyekre. A rendszeres, konzekvensen kivitelezett ellenőrzés, képes meggátolni, hogy a szabálytalanságokat bűncselekmények kövessék. Az ellenőrzöttség tudata jogkövető magatartás irányába mutat.
- Fontos az egyénre szabott, megfelelő védekezési mód kiválasztása. Mára intézményi rendszerbe nőtte ki magát a személy- és vagyonvédelem. Különbség tehető és egyben választási lehetőséget biztosít, de akár kombinálhatóságot is a mechanikai, fizikális, elektronikai és a személyvédelem. Nem lehet ugyanakkor figyelmen kívül hagyni az elmondottakat megelőzve a helyes magatartási szabályokat sem, amely a kellő és az egyéntől elvárható körülmények viselkedésben és elővigyázatosságban ölt testet, nem elfeledve, hogy az még pénzbe sem kerül.
- Bűnmegelőzési propaganda a harmadik módszerem. Értelmezésében aktív tudatformáló munkával kell erősíteni a társadalom tagjainak önvédelmi reflexeit. Ismertetni szükséges a védekezés hatékony, jogszerű módjait és technikáit, valamint az ezt szolgáló lehetőségeket és eszközöket. Meg kell győzni a lakosságot, hogy a bűnmegelőzés ösztársadalmi érdek, amiben mindenkinek megvan a maga feladata és felelőssége.
- A hatékony bűnüldözési és igazságszolgáltatási tevékenység foglalja magában, hogy a bűncselekmények és elkövetőik minél szélesebb körű és gyors felderítését következetes elítélés kövesse. *Beccaria* szavaival a megelőzés legjobb módszere a büntetések elmaradhatatlansága.¹⁴¹

3. Összegzés

A bűnözés mennyiségi és minőségi oldalának visszaszorítása reális cél, ami azáltal valósítandó meg, hogy a rendőrség egyéb civil szervezetekkel, a települési önkormányzatokkal csökkenti a bűnalkalmak számát és együttműködve egymással hathatósan vesz részt a lakosság tudatformálásban. A sértetté válás kockázatának csökkentése érdekében bővíteni kell az állampolgárok ismereteit, az egyes elkövetési módszerekről, a megelőzés lehetőségeiről. Ebben nagy segítséget nyújthatnak az említetteken kívül a regionális lapok is, annak érdekében, hogy az egyes cselekvésre képes emberekben az egészséges önvédelmi reflex kialakulhasson. Financiósi lehetőségek hiányában akár lakossági járőrözéssel is tehetünk valamit a biztonsági szint emelkedése érdekében.

Regionális jellegű „Sértett-segítő” információs, tájékoztató és tanácsadó iroda is kiemelt jelentőségű. Az Áldozatvédelmi Iroda működtetése preventív célokat is mozgathat.

¹⁴¹ Cesare Beccaria: i.m.

A sértettek jogainak megismertetésével, vagyonvédelmi tanácsadással, adhat tájékoztatást, a bűncselekmények sértettjeinek, a hatósági intézkedések esetén tanúsítandó helyes magatartásról, az eljárások lefolyásáról. Az időskorú, és különösen az egyedül élő személyek felvilágosításába bevonhatók a rendőrségen kívül, szociális munkások, a polgárőrség, Nyugdíjas Egyesületek, Öregek napközije és más karitatív szervezetek. A közintézményi tájékoztató táblák kitétele, figyelemfelhívó szórólapok szintén nagy segítséget nyújthatnak, mint hasonlóképpen bevont vagyonvédelmi és biztonságtechnikai vállalkozások is.

Mostanra általánossá válhatott az a felfogás, miszerint a bűnözés elleni küzdelem a bűnüldöző szervek és a büntető igazságszolgáltatás hathatós közbeiktatásával önmagában nem rendelkezhet elégséges eszközrendszerrel ahhoz, hogy állampolgári „önvédelem” nélkül felvegye a versenyt a növekvő vagyon elleni támadásokkal. Érintőleges lehetőségek mellett kívántam bemutatni, hogy a lakossági tájékoztatás, az önkormányzati biztonságpolitika, civil szervezetek, miként vállalhatnak szerepet a bűncselekmények elhárítási lehetőségeiben.

Személyre szabottan lehet eldönteni, hogy milyen mértékben tudunk saját biztonságunkra anyagi eszközöket fordítani, hogy hol határozható meg az elfogadható, elégséges és a megfelelő mérték. Betörés esetén a lehetséges kárigény megítélés megfelelő kalibráltságot követel meg, mely elvárás önmagában is biztonsági szintmérő lehet. Megállapítható, hogy az állampolgári önvédelmi mechanizmus folyamatos fejlesztésre szorul. Reményem fejezem ki, hogy jelen témakifejtés, minimálisan elégséges lehetőséget adott, annak érdekében, hogy észrevegyük és tudatosuljon bennünk, saját biztonságunkért cselekvésre vagyunk mi magunk is készítetve.